

ВІДГУК

**офіційного опонента – доктора юридичних наук, професора,
завідувача кафедри історії держави, права та політико-правових учень
юридичного факультету Львівського національного університету**

імені Івана Франка

Бойка Ігоря Йосиповича

на дисертацію Головка Дмитра Вікторовича на тему:

«Теоретико-правові концепції 1920–40-х рр.»,

подану на здобуття ступеня доктора філософії

за спеціальністю 081 «Право»

Глибоке вивчення і критичний аналіз тексту поданої на захист дисертації та наукових праць здобувача, опублікованих за обраною темою, дають підстави зробити наступний висновок.

1.Актуальність теми дисертаційної роботи. Дисертаційна робота Головка Д. В. присвячена комплексному теоретико-правовому осмисленню українських концепцій держави і права, сформованих у 1920–40-х роках. Обраний здобувачем період належить до найбільш складних і водночас інтелектуально продуктивних етапів розвитку української державно-правової думки. Поразка Української революції 1917-1921 років, поділ українських земель між різними державами, утвердження тоталітарних режимів у Європі, вимушена еміграція значної частини української інтелектуальної еліти та постійний пошук способів відновлення національної державності створили особливе середовище, у якому питання суверенітету, політичної організації нації, правової природи державної влади й відповідальності провідної верстви набули як теоретичного так і життєво необхідного значення.

Актуальність звернення до цієї проблеми посилюється сучасними обставинами українського державотворення. В умовах повномасштабної збройної агресії російської федерації проти України, тривалих безпекових загроз, необхідності зміцнення державних інституцій та консолідації суспільства особливого значення набуває вивчення власної інтелектуальної традиції.

Українська теоретико-правова спадщина 1920–40-х років тривалий час досліджувалася фрагментарно. Частина праць українських правників і політичних мислителів була недоступною в радянський період або

оцінювалася крізь ідеологічно упереджену оптику. Після відновлення державної незалежності України з'явилася можливість повернути до наукового обігу праці В. Липинського, С. Томашівського, В. Кучабського, С. Дністрянського, О. Ейхельмана, В. Старосольського та інших представників української правової думки. Водночас саме системне зіставлення їхніх концепцій, визначення спільних і відмінних рис, а також оцінювання місця цих учень у загальноєвропейському інтелектуальному контексті залишаються недостатньо опрацьованими.

Наукова значущість рецензованої праці полягає у спробі подолати суто біографічний або описовий підхід до спадщини українських мислителів. Автор зосереджується на внутрішній логіці відповідних концепцій, на категоріях державності, суверенітету, нації, політичної еліти, територіального патріотизму, правової культури та правової свідомості. Завдяки цьому теоретико-правові погляди вищезгаданих учених постають не як ізольовані історичні факти, а як складові цілісного процесу формування українського вчення про державу і право.

Окремої уваги заслуговує обраний дисертантом міждисциплінарний ракурс. Зміст концепцій 1920–40-х років неможливо належно розкрити виключно засобами формально-юридичного аналізу, оскільки вони сформувалися на перетині юриспруденції, історії, політичної науки, соціології та філософії. У роботі враховано історичні умови виникнення доктрин, їхню понятійну структуру, ціннісні засади та практичну спрямованість. Такий підхід відповідає сучасним тенденціям історико-правової науки, яка поєднує реконструкцію джерел із критичним аналізом змісту правових ідей.

Тема дисертації пов'язана з актуальними напрямками розвитку національної юридичної науки та державної політики. Дослідження узгоджується з основними положеннями Плану дій Ради Європи для України на 2023–2026 роки «Стійкість, відновлення та відбудова», Цілями сталого розвитку України на період до 2030 року та пріоритетними тематичними напрямками наукових досліджень, визначеними Кабінетом Міністрів України.

Отже, актуальність дисертації Головка Д. В. визначається сукупністю історико-правових, теоретичних і практичних чинників. Дослідження спрямоване на відновлення повноти української державно-правової традиції, уточнення її місця у європейській правовій культурі та виявлення ідей,

здатних поглибити розуміння сучасних проблем суверенітету, національної консолідації й інституційної стійкості держави. Це дає підстави оцінити обрану тему як своєчасну, суспільно значущу та таку, що відповідає спеціальності 081 «Право».

Усе це визначає актуальність обраної Головком Д.В. теми дисертаційного дослідження, яка є важливою і корисною для національної історико-правової науки, а тому заслуговує на схвалення і підтримку. Рецензоване дослідження не лише викликає зрозумілий суто академічний інтерес, а й до певної міри покликано нагадати авторам сучасної правової реформи про важливість дотримання демократичних національних традицій у формуванні державної політики та досконалого законодавства України. Не виключаю, що озброєні історичним досвідом учасники сучасних державотворчих процесів зможуть по-новому поглянути на деякі дискусійні практичні питання. У зв'язку з цим можна зробити висновок про обґрунтованість та безумовну актуальність теми дослідження, обраної дисертантом.

2. Ступінь обґрунтованості і достовірність наукових положень, висновків, сформульованих у дисертації забезпечена на високому науковому рівні. Достовірність положень дисертації, в яких конкретизовано наукову новизну, забезпечується також обґрунтованими посиланнями на наукові праці як українських, так і зарубіжних вчених, а також сумлінним використанням широкої джерельної бази.

Обґрунтованість основних положень дисертації також забезпечена логічно визначеними метою, завданнями, об'єктом і предметом дослідження. Цілком правильно визначену мету роботи, яка полягає у комплексному науковому аналізі та систематизації провідних українських теоретико-правових концепцій 1920–40-х років, а також у з'ясуванні їхніх ідейно-теоретичних засад, методологічних підходів і практичного значення. Сформульовані завдання послідовно розкривають мету, а саме - визначення стану наукової розробки та аналіз концепцій окремих мислителів і систематизацію спільних закономірностей української державно-правової думки.

Дисертантом вдало визначено об'єкт дослідження, зокрема в дисертації правильно зазначено про закономірності формування та розвитку поглядів українських правознавців і мислителів у 1920-40-х роках, а предметом -

теоретико-правові концепції зазначеного періоду та їхній вплив на правотворчість, правозастосування і державотворення в Україні. Таке співвідношення об'єкта і предмета загалом є коректним, відповідає темі дисертації та дає змогу поєднати історико-правовий аналіз із теоретичним узагальненням.

Автор кваліфіковано застосовує історичний, порівняльний, системний, діалектичний, герменевтичний, системно-структурний, аксіологічний і прогностичний методи дослідження. Особливо виправданим є використання герменевтичного методу для інтерпретації першоджерел та історичної конкретності для уникнення відриву правових ідей від умов їх формування. Поєднання цих інструментів дозволило дисертантові не обмежитися переказом праць учених, а розкрити категоріальну структуру відповідних доктрин.

У дисертаційному дослідженні Головка Д. В. в цілому вдало сформульовано теоретичні положення, зокрема актуальність теми, мета і завдання, об'єкт і предмет дослідження. Аналіз змісту дисертації Головка Д. В. свідчить про те, що сформульовані мета і завдання дослідження повною мірою досягнуті.

Аналіз рецензованої дисертації дає підстави стверджувати, що, враховуючи хронологічні межі дослідження, автору довелося шукати раціональну структуру дослідження. Варто зазначити, що це йому вдалося. Структура дисертації Головка Д. В. не викликає заперечень. Вона цілком пов'язана з метою, тими завданнями, які поставив перед собою здобувач та специфікою дослідження предмета та об'єкта. Дисертація складається з анотації державною та англійською мовами, списку публікацій за темою дисертації, вступу, трьох розділів, що об'єднують 8 підрозділів, висновків, списку використаних джерел (126 найменувань на 19 сторінках). Виклад змісту дисертації цілком логічний та послідовний.

Цікавим і змістовним є перший розділ «Теоретико-методологічні засади дослідження державно-правових концепцій 1920-40 рр.», який виконує функцію концептуального та методологічного підґрунтя всієї роботи. У підрозділі 1.1 автор аналізує стан сучасних юридичних досліджень, присвячених українській державно-правовій думці міжвоєнної доби, характеризує основні напрями наукової літератури та обґрунтовує необхідність подальшого системного вивчення спадщини українського

зарубіжжя. Позитивним є те, що дисертант не обмежується переліком праць, а намагається визначити їхнє методологічне значення для власного дослідження.

У підрозділі 1.2 розкрито методологію аналізу державних і правових концепцій 1920-40-х років. Автор справедливо виходить із того, що реконструкція доктрин потребує поєднання історичного контексту, аналізу першоджерел, зіставлення концептуальних положень та оцінювання їхніх ціннісних орієнтирів. Заслуговує підтримки положення про необхідність уникати як суто позитивного трактування правової спадщини, так і некритичного осучаснення поглядів мислителів минулого. Методологічний розділ загалом створює належну основу для подальшого аналізу конкретних концепцій.

Значну наукову цінність має другий розділ «Консервативні теоретико-правові доктрини розбудови української державності», який присвячений аналізу поглядів В. Липинського, С. Томашівського та В. Кучабського. Розділ вирізняється внутрішньою цілісністю, оскільки об'єднує концепції, у яких визначальними є питання сильної державної організації, національної консолідації, ролі історичних передумов державності.

У підрозділі 2.1 дисертант послідовно розкриває доктрину розбудови національної держави В. Липинського. Центральне місце відведено концепції територіального патріотизму, відповідно до якої політична нація формується через основу етнічного походження, спільність території, політичної волі, історичної відповідальності та державного інтересу. Автор переконливо зазначає взаємозв'язок територіального патріотизму з ученням про провідну верству та класократію. Позитивним є прагнення оцінити ці положення в контексті пошуку механізмів політичної консолідації українського суспільства.

Підрозділ 2.2 містить ґрунтовну характеристику концепції українського державотворення С. Томашівського. Дисертант звертає увагу на історичні, геополітичні, церковно-релігійні та консервативні складові його вчення, аналізує роль Галичини й традиції Галицько-Волинської держави у формуванні державницької програми. Обґрунтовано, що у поглядах С. Томашівського сильна держава поставала гарантією національного існування та міжнародної суб'єктності, а внутрішня політична консолідація - необхідною умовою її збереження.

У підрозділі 2.3 розкрито погляди В. Кучабського на право українського народу на власну державність. Автор акцентує на військово-політичному чиннику, необхідності дисциплінованої провідної верстви, внутрішньої організованості суспільства та реалістичного врахування міжнародного середовища. Сильною стороною цього підрозділу є демонстрація того, що концепція В. Кучабського поєднувала правове обґрунтування суверенітету з аналізом фактичної спроможності нації створити й захистити державу. Такий підхід дає можливість краще зрозуміти специфіку українського консервативного державництва міжвоєнної доби.

Новаторським і аргументованим є третій розділ «Національно-державницький напрям української державно-правової думки», який присвячений аналізу учень С. Дністрянського, О. Ейхельмана та В. Старосольського. У ньому акцент зміщується від переважно консервативних моделей політичної організації до правових механізмів легітимації державної влади, співвідношення нації, суспільства і держави, а також до соціологічного та психологічного вимірів права.

У підрозділі 3.1 вдало проаналізовано вчення С. Дністрянського про правову організацію державного життя. Автор висвітлює соціологічні засади його праворозуміння, роль суспільних зв'язків у формуванні нормативного порядку, значення національного самовизначення та право українського народу на створення власної держави. Заслуговує схвалення того, що держава у С. Дністрянського не зводилася до апарату примусу, а розглядалася як складна форма організації національного й суспільного життя.

Підрозділ 3.2 присвячено державно-правовій доктрині О. Ейхельмана. Дисертант характеризує його енциклопедичний підхід до права, погляди на форми державного устрою, організацію публічної влади, місцеве самоврядування, правову культуру та свідомість. Важливим результатом є виявлення практичної спрямованості наукового доробку О. Ейхельмана, який прагнув застосувати здобутки європейської правової науки до потреб українського державотворення.

Особливий інтерес викликає підрозділ 3.3, у якому розглянуто теоретико-правові ідеї В. Старосольського. Автор аргументовано підкреслює новаторський характер поєднання соціологічного, психологічного та історичного підходів у його працях. Концепція права як волі організованої спільноти дозволяє вийти за межі ототожнення права з одностороннім актом

державної влади. Значну увагу приділено праці «Теорія нації», у якій нація постає юридично-політичним суб'єктом, а прагнення до власної державності є важливою ознакою її політико-правової самоорганізації.

Висновки до розділів та загальні висновки дисертації переважно відповідають поставленим завданням, узагальнюють результати проведеного аналізу та відображають логіку дослідження. Автору вдалося показати, що розглянуті концепції, попри відмінності у методології та політичних орієнтирах, об'єднані прагненням обґрунтувати право українського народу на самостійне державне існування, визначити умови національної консолідації та запропонувати правові моделі організації державної влади.

Вищезазначене свідчить про логічну послідовність дисертаційного дослідження Головка Д.В., використання в процесі дослідницької роботи принципу викладу матеріалу від загального до конкретного.

Усі розділи, підрозділи та інші структурні частини роботи підпорядковані одній, чітко визначеній меті, яка деталізується конкретними завданнями, які поставила перед собою дисертантка.

Структура роботи відповідає меті та завданням дослідження, дозволяє розкрити авторську концепцію, що формується, розвивається та формалізується в процесі становлення і розвитку теоретико-правових концепцій 1920–40-х рр.

3. Достовірність і наукова новизна положень, висновків та рекомендацій. Визначена в дисертації наукова новизна характеризується високим рівнем достовірності, яка сформульована дисертантом ґрунтовно, самостійно і вперше викладена на дисертаційному рівні. Дисертація Головка Д.В. є одним із перших у сучасній юридичній науці комплексним, ґрунтовним науковим дослідженням теоретико-правових концепцій 1920–40-х рр.

Автором вперше проведено системний аналіз теоретико-правових концепцій українських правознавців, порівнюючи їх із загальноєвропейськими правовими ідеями 1920–40-х років. Це уможливило визначити оригінальність і унікальність української правової думки в контексті тогочасних світових подій та підтвердити, як українські мислителі застосовували світові ідеї до українських реалій.

Значення і цінність наукової новизни дисертаційного дослідження Головка Д.В. полягає також в тому, що у дисертації здійснено ґрунтовні порівняння підходів С. Дністрянського та О. Ейхельмана щодо співвідношення

національного чинника і правової організації держави, що уможливило з'ясувати відмінностей в розумінні механізмів легітимації державної влади.

Новим науково обґрунтованим є положення дисертації про концепцію В. Старосольського в контексті сучасних дискусій про взаємодію права та суспільства, про роль психологічних чинників у правотворчості та правореалізації, соціальну обумовленість правових норм. Установлено, що в державно-правовій концепції В. Старосольського нація розглядається як юридично-політичний суб'єкт, для якого прагнення до власної державності є визначальною ознакою політико-правової самоорганізації.

Дисертація є самостійною кваліфікаційною науковою працею, у якій відображено результати особистого дослідження Головка Д. В. Сформульовані положення, висновки та узагальнення отримані здобувачем шляхом опрацювання наукових праць, історико-правових джерел і текстів досліджуваних мислителів. Використані положення інших авторів супроводжуються відповідними посиланнями. Особистий внесок здобувача полягає у систематизації концепцій, їх порівняльному аналізі, уточненні місця окремих учень у структурі української державно-правової думки та визначенні їхнього потенціалу для сучасної юридичної науки.

Достовірність результатів дисертаційної роботи забезпечується також використанням значного масиву наукової літератури та першоджерел, відповідністю методів предмету дослідження, послідовністю викладу матеріалу та узгодженістю проміжних і загальних висновків. Основні результати пройшли апробацію на наукових конференціях, а положення дисертації відображено у фахових публікаціях здобувача.

Наукова новизна роботи полягає в комплексному аналізі українських теоретико-правових концепцій 1920–40-х років з позицій сучасної юридичної науки. Автор характеризує погляди окремих мислителів та прагне встановити закономірності розвитку української державно-правової думки, виявити спільні засади різних доктрин і співвіднести їх із загальноєвропейськими інтелектуальними тенденціями.

До положень, сформульованих уперше, належить проведення системного аналізу концепцій українських правознавців у зіставленні із загальноєвропейськими правовими ідеями 1920–40-х років. Це дало можливість показати, що українські мислителі запозичували західні доктрини

та творчо пристосовували їх до національних історичних і політичних умов, формуючи оригінальні моделі державності та правового порядку.

Уперше здійснено спеціальне порівняння підходів С. Дністрянського та О. Ейхельмана до співвідношення національного чинника і правової організації держави. Дисертант виявляє відмінності в розумінні механізмів легітимації влади: у першому випадку наголос робиться на соціальних зв'язках, нації та праві на самовизначення, у другому - на системі публічно-правових інститутів, організації влади, правовій культурі та ефективному функціонуванні державного механізму.

Новизною характеризується аналіз концепції В. Старосольського в контексті сучасних дискусій про взаємодію права і суспільства, психологічні чинники правотворчості та соціальна обумовленість правових норм. Обґрунтовано, що у його державно-правовій концепції нація постає юридично-політичним суб'єктом, для якого прагнення до власної державності є визначальною формою політико-правової самоорганізації.

Позитивного схвалення заслуговують положення, завдяки яким у дисертації удосконалено:

- наукове розуміння консервативного напрямку української державно-правової думки 1920-40-х років через систематизацію таких його ознак, як пріоритет державності над партійними інтересами, визначальна роль національної еліти та трактування державного суверенітету як необхідної умови існування нації;
- наукову оцінку державно-правової концепції С. Томашівського шляхом виявлення взаємозв'язку історичного, геополітичного та національно-державницького підходів і визначення внутрішньої політичної консолідації як важливого чинника збереження держави;
- розуміння концепції територіального патріотизму В. Липинського через з'ясування її зв'язку з теорією провідної верстви та обґрунтування взаємозалежності політичної консолідації населення і наявності відповідальної державницької еліти.

Отримали подальший розвиток:

- положення про українську теоретико-правову думку 1920–40-х років як інтелектуальне підґрунтя сучасних концепцій державного суверенітету, національної консолідації та інституційної стійкості;

- положення про залежність змісту державно-правових концепцій від соціальних, політичних та економічних умов їх виникнення, що дозволяє точніше визначити як пояснювальний потенціал цих доктрин, так і межі їх використання для аналізу сучасних явищ.

Зазначені результати мають наукову цінність, поглиблюють уявлення про розвиток української теорії держави і права та сприяють поверненню інтелектуальної спадщини українських правників міжвоєнного періоду до сучасного юридичного дискурсу.

4. Загальна оцінка дисертаційної роботи та повнота викладу одержаних результатів дослідження в опублікованих працях. Ознайомлення із змістом дисертації дає підстави стверджувати, що сформульовані здобувачем положення, висновки, узагальнення є такими, що характеризуються науковою новизною і у сукупності забезпечують успішне розв'язання конкретного наукового завдання, яке має істотне значення для української юридичної науки. Наукове значення результатів дослідження полягає також в тому, що положення і висновки сформульовані у дисертаційному дослідженні збагачують українську юридичну науку положеннями щодо особливостей формування теоретико-правових концепцій 1920–40-х рр.

Теоретичні положення, висновки, пропозиції і рекомендації дисертаційного дослідження можуть використовуватися у науково-дослідній роботі, у навчальному процесі та правотворчій роботі.

Практичне значення дисертації визначається можливістю використання її положень у науковій, освітній, правотворчій та експертно-аналітичній діяльності. Результати дослідження уточнюють зміст і місце теоретико-правових концепцій 1920–40-х років у розвитку національної правової думки та створюють підґрунтя для подальшого вивчення інтелектуальних джерел українського державотворення. Сформульовані положення можуть бути використані:

- у науково-дослідній роботі - для подальшого опрацювання проблем теорії держави і права, історії української політико-правової думки, співвідношення нації, держави і права, а також концептуальних засад формування української державності;
- в освітньому процесі - під час підготовки підручників, навчальних посібників, силабусів, робочих програм і лекційних курсів з дисциплін

«Теорія держави та права», «Філософія права», «Історія вчень про державу і право», «Історія держави і права України»;

- у правотворчій та експертно-аналітичній діяльності як доктринальне підґрунтя для підготовки концептуальних документів і аналітичних матеріалів у сферах державної політики, національної безпеки, суспільної консолідації, забезпечення суверенітету та розвитку інститутів публічної влади;
- у просвітницькій діяльності для популяризації української правової традиції, формування правової культури та поглиблення суспільного розуміння історичних засад української державності.

Особливого практичного значення набувають досліджені у роботі ідеї територіального патріотизму, політичної відповідальності еліти, національної консолідації, сильної, але юридично організованої державної влади та суверенного права українського народу на самостійне державне існування. За належного критичного осмислення вони можуть бути використані при розробленні сучасних підходів до зміцнення внутрішньої стійкості держави в умовах війни.

Основні положення та результати дисертаційного дослідження відображено у семи наукових публікаціях. Три статті опубліковано у наукових фахових виданнях України, у яких висвітлено теоретико-правові засади української державності у поглядах В. Кучабського, державно-правову доктрину О. Ейхельмана та концепцію розбудови національної держави В. Липинського. Ще чотири публікації засвідчують апробацію матеріалів дисертації на міжнародних наукових конференціях і стосуються історичної школи права, постаті В. Старосольського, інституту копного суду в поглядах А. Яковліва та впровадження західноєвропейських демократичних цінностей у державно-правову концепцію В. Старосольського. Зміст публікацій відповідає основним напрямам дисертаційного дослідження. Отримані результати були представлені на наукових заходах та обговорені у фаховому середовищі, що підтверджує належний рівень їх апробації.

Результатами дисертаційного дослідження Гавриленко Д.В. притаманний високий рівень наукової новизни, при цьому положення з різним ступенем наукової новизни містяться в усіх розділах дисертації.

Оцінка ідентичності змісту та основних положень дисертації.
Дисертація Головка Д.В. адекватно відтворює основні положення та

висновки. Їх зміст і положення, що є предметом захисту ідентичні. Дисертація виконано з дотриманням встановлених вимог. Наукові положення, висновки і рекомендації щодо можливостей практичного використання отриманих результатів, які представлені дисертантом, належним чином розкриті, деталізовані та обґрунтовані у самій роботі. Тобто є всі підстави стверджувати, що Д.В. Головком виконав всі вимоги щодо кількості та обсягу публікацій основного змісту дисертації на здобуття наукового ступеня доктора філософії у галузі права.

Відсутність (наявність) порушень академічної доброчесності. Вивчення матеріалів дисертації та наукових публікацій дисертанта дозволили дійти висновку щодо відсутності порушень академічної доброчесності, зокрема академічного плагіату, фабрикації та фальсифікації результатів дослідження. Використання ідей, наукових результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

5. Зауваження до змісту дисертації. У цілому, викладене свідчить про такі позитивні риси дисертації Головка Д.В. як актуальність, ґрунтовна наукова новизна, практична значущість, методологічна обґрунтованість та доступність для сприйняття. Водночас дисертація, як і кожна дійсно вагома творча праця, викликає низку роздумів, відкриває широкий простір для наукової дискусії. В рамках цього відгуку варто зупинитися на деяких конкретних зауваженнях і побажаннях до її автора, а саме:

1. Одним із положень наукової новизни визначено системний аналіз українських концепцій у зіставленні із загальноєвропейськими правовими ідеями 1920-40-х років. Водночас у тексті дисертації європейський контекст подекуди виконує переважно фонову функцію, а порівняння не завжди здійснюється за єдиними критеріями. Робота виграла б від виокремлення чіткої порівняльної матриці: розуміння держави, джерела легітимності влади, співвідношення права і державної волі, модель нації, форма державного устрою, роль еліти та ставлення до демократії. Під час публічного захисту здобувачеві варто конкретизувати, у чому саме полягає оригінальність українських концепцій порівняно з відповідними європейськими доктринами.

2. Поділ досліджуваних матеріалів на «консервативні теоретико-правові доктрини» та «національно-державницький напрям» загалом є логічним, однак критерії такого розмежування потребують додаткової аргументації. Національно-державницькі елементи виразно присутні й у концепціях В.

Лінінського, С. Томашівського та В. Кучабського, тоді як у поглядах С. Дністрянського, О. Ейхельмана та В. Старосольського також можна виявити консервативні, ліберальні, соціологічні й інші складові. У роботі доцільно було б чіткіше пояснити, чи йдеться про взаємовиключні напрями, чи лише про домінуючі ознаки доктрин. Це питання має значення для наукової коректності запропонованої класифікації.

3. Автор послідовно наголошує на актуальності досліджених концепцій для сучасного українського державотворення. Така постановка питання є виправданою, проте в окремих фрагментах межа між історико-правовою реконструкцією та сучасною політико-правовою оцінкою залишається недостатньо виразною. Зокрема, тези про практичне використання ідей сильної держави, провідної верстви або класократії потребують уточнення з огляду на принципи сучасної демократичної, соціальної і правової держави, політичний плюралізм та конституційні гарантії народного суверенітету. Під час захисту здобувачеві варто окреслити методологічні запобіжники, які дозволяють використовувати інтелектуальну спадщину міжвоєнної доби без некритичного перенесення історично зумовлених моделей у сучасний конституційний порядок.

Наведені зауваження мають переважно дискусійний характер, стосуються поглиблення аргументації та уточнення окремих теоретико-методологічних положень. Вони не ставлять під сумнів самостійність, завершеність і загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження.

6. Загальний висновок дисертаційної роботи та її відповідність установленим вимогам.

Дисертаційна робота Головка Дмитра Вікторовича на тему: «Теоретико-правові концепції 1920–40-х рр. виконана на актуальну тему. За своїм змістом дисертація є завершеною самостійно виконаною кваліфікаційною науковою працею, в якій отримано нові теоретичні положення та науково обґрунтовані результати, що мають важливе наукове й практичне значення.

Дисертація виконана на високому науково-методичному рівні, її зміст відповідає обраній темі дослідження та профілю спеціальності 081 – Право. Сформульовані у роботі наукові положення, висновки та рекомендації є достовірними та всебічно обґрунтованими. Визначену мету дослідження досягнуто, а основні завдання вирішено. Зміст анотації до роботи та опубліковані здобувачем наукові праці повною мірою відображають зміст

дисертації, ключові результати дослідження, положення його наукової новизни, практичну значущість та особистий внесок здобувача.

Усі дискусійні положення, представлені у відгуку, посять виключно рекомендаційний характер і жодним чином не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи.

За актуальністю, ступенем наукової новизни, обґрунтованістю положень і висновків, теоретичним та практичним значенням, за своїм науковим рівнем, глибиною теоретичних розробок, структурою, мовою та стилем викладення матеріалу дисертація Головка Дмитра Вікторовича на тему: «Теоретико-правові концепції 1920–40-х рр. відповідає вимогам щодо оформлення дисертації, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України №40 від 12.01.2017 р. (зі змінами від 31.05.2019 № 759), а також вимогам, передбаченим Порядком присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженим Постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 №44 (зі змінами, внесеними згідно з постановами КМ від 21.03.2022 № 341, від 19.05.2023 № 502, від 03.05.2024 № 507).

Викладене вище дозволяє зробити висновок про те, що дисертація «Теоретико-правові концепції 1920–40-х рр. відповідає встановленим вимогам, а її автор – Головка Дмитро Вікторович – заслуговує на присудження йому ступеня доктора філософії в галузі знань 08 – Право за спеціальністю 081 – Право.

Офіційний опонент:

доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри історії держави,
права та політико-правових учень
юридичного факультету
Львівського національного університету
імені Івана Франка

Ігор БОЙКО

